

Ivan Maniraho

Auringon syy

Jossa syy on
jonkin aiheuttama seikka
tai
tarkoitus, asia, jonka vuoksi jotakin tehdään,
vaikutin tai motiivi

LIKE

© Ivan Maniraho & Like Kustannus / Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Like Kustannus
Helsinki

ISBN 978-951-1-49914-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

Lapselleni

Esipuhe

Tämä on ahdingon synnyttämä fiktiivinen teos, jota aloin kirjoittaa 19-vuotiaana, kun kärsin vaikeista masennus-, ahdistuneisuus-, PTSD- ja unihäiriöoireista sekä päihdeongelmasta. Kirjan kirjoittaminen tarjosi minulle keinon purkaa pahaa oloani turvallisesti.

Kirjan kirjoittaminen jäi silloin kesken. Alkoholi tuli elämäni ja korvasi kirjoittamisen noin viideksitoista vuodeksi, kunnes raitistuin aprillipäivänä 2023. Maailman nykytilanne nostatti uudelleen tarpeen kirjoittaa.

Kirjan sisältämät henkilöt ja osa tapahtumista ovat fiktiivisiä.

Sisällys:

Prologi

Luku 1. Mooses muuttaa Haagaan

Luku 2. Asfalttiheimo

Luku 3. Lehtolapsi

Luku 4. Möhköfantti

Luku 5. Henkireikä

Luku 6. Paratiisi

Luku 7. Sydänyö

Luku 8. Kaikki hajoaa

Luku 9. Mooses avautuu

Luku 10. Auringon syy

Epilogi

Jokin yhtäkkiä putosi jostakin ilman ääntä, ja paikka minne se putosi, oli rajatumpi ja vähemmän vapaa kuin se mistä se oli pudonnut. Vaikka se ei ollut elävä tai lähellekään älykäs, se liikkui määrätietoisesti kohti jotakin suurta.

Prologi:

Kansanmurha ja muita huolia

Kigali, Ruanda, 1990

Kun Mooses eli hengessä vielä isänsä sisällä, hänen tuleva äitinsä oli seitsemäntoistavuotias. Äiti oli hutu ja isä oli tutsi, mikä teki Mooseksesta tutsin. Vanhempien hätäinen pakoyritys päättyi tietulliin, jossa isä tunnistettiin ja äiti palautettiin pettyneelle isoäidilleen. Isälle lankesi elinkautinen vankeusrangaistus, mikä siihen aikaan siitä rikoksesta tarkoitti suoraa palautusta armeijan palvelukseen, missä häntä odotti kolmisen viikkoa epämiellyttäviä tehtäviä ja rajoitetumpaa liikkumista. Äiti lähetettiin maaseudulle isovanhempien luokse rangaistukseksi häpeästä, jonka hän oli tuottanut perheen nimelle. Koudussa vielä nimetön lapsi risti pikkuiset kätensä ja rukoili.

Mooses syntyi savimajassa. Sinä keväänä sateet olivat unohtaneet Ruandan. Hän saapui maailmaan kipeänä muistutuksena romuttuneesta tulevaisuuden unelmasta ties kuinka monennen sukupolven köyhälle yksinhuoltajaäidille. Mooses oli kolmannen maailman kansalainen, ja hänellä oli kartallaan ainoastaan yksi raja, joka oli itse päiväntasaaja.

Kolmevuotiaana Mooses muutti äitinsä ja uuden siskonsa kanssa maaseudulta paremman elämän perässä kaupunkiin.

He saivat väliaikaisen kodin talosta, jota ei syystä tai toisesta ollut saatu valmiiksi. Rakennus näytti vanhalta kunnostamattomalta rauniolta, mutta sementti oli joistain kohdista vielä märkä. Aina silloin tällöin sinne käveli joku nuori mies, poimi maasta työvälineet käteensä, teki muutaman tunnin töitä ja sen jälkeen häippäsi tiehensä.

Talossa oli kaksi makuuhuonetta, olohuone, keittiö sekä maakuoppa, jota käytettiin vessana. Ovia ei ollut asennettu vaan niiden tilalla oli rautaportit. Katon tilalla oli monesta peltipalasta kyhätty tasakattoviritelmä. Ikkunat oli vahvistettu rautaverkoin murtovarkaiden varalta. Ei juoksevaa vettä, paitsi talon vieressä kapea puro, joka virtasi alas mäkeä. Pieni paristokäyttöinen radio oli ainoita erottavia tekijöitä heidän ja vuosikymmeniä aikaisemmin paikalla eläneen paimentolaisperheen välillä. Öisin Mooses kuunteli heinäsiirkojen sirtystä, kunnes keinui hiljalleen uniin. Sadekaudella kaikki vaikenivat kunnioituksesta suurempaa esitystä kohtaan. Ukkosmyrskyn sadebisarat soittivat pientä rummutustaan peltitalon katolla. Aamulla aurinko nousi idästä ja ylpeänä paljasti pestyn maan, ja hänellä oli eturivin paikka. Mooses oli hyvä kuuntelija, hän oli luonnostaan hiljainen lapsi.

Hänet kasvatettiin kristinuskon dogmien mukaan. Uskonto rytmitti elämää, se täytti luokkahuoneiden seinät ja toistui aikuisten puheissa. Kansakunnan kääntämistä edeltävistä ajoista oli kuitenkin paljon vielä jäljellä. Pienet epäonnekat tapahtumat saatettiin pistää vihaisten esi-isien syyksi ja yöllä lapsille kerrottiin yhä satuja siitä, kuinka maailma lepäsi jättimäisen naudan selän päällä. Mooseksen kodin ulkoseinää pitkin marssi muurahaisia pituusjärjestyksessä. Kerran Mooses murskasi suurimman muurahaisen, joka oli hänen kämmenensä

kokoinen. Sitten hän alkoi itkeä koska äiti oli sanonut, että tapetun sielu syntyi uudelleen tappajansa lapseksi.

Tähtitaivaasta Mooseksen äiti sanoi, että kimaltelevat tuikheet ylhäällä olivat muiden kaukana asuvien perheiden sytyttämiä nuotioita. Äiti otti hänet syliin yön tullen ja vei hänet sisälle pimeään asuntoon. He katsoivat yhdessä lyhdyn synnyttämien varjojen teatteria. Kun äiti heilutti lyhtyä, varjot liikkuiivat ja ottivat eri muotoja. Seinälle ilmestyi hahmoja, joista äiti kertoi tarinoita. Yksi oli ikivanha prinssi, joka vaikeuksien tullen keräsi koko kylän yhteen letkajenkkaan ja heidän tanssinsa miellytti taivaan isää niin että hän täytti pilvet vedellä ja ne satoivat maahan ja he saivat suuren sadon. Toinen liikkuva varjo oli raivohullu sonni, joka halusi olla Ruandan kuningas. Se seivästi sotilaat ja murskasi talot, kunnes eräs viisas vanha mies oivalsi miten sen saisi lähtemään. Vanha piippua polttava paimen totesi sonnille, että se saisi olla Ruandan kuningas ja tarjosi istumapaikan valtaistuimella. Kun valtava sonni istahti alas, puinen istuin hajosi ja terävä tikku meni sonnin takamukseen. Sonni lähti häpeissään ja kipeänä juoksemaan sellaista kyytiä, että sen nostattamat tomupilvet näkyivät vieläkin taivaalla.

Yleensä vanhemmat säästelivät tarinoitaan sähkökatkosten ja ukkosmyrskyjen varalle. Tarinat elivät kirjoittamattomina myytteinä, joita kuiskittiin vanhemman suusta lapsen korvaan. Ne pitivät myös paikkansa, Mooses tiesi, sillä isoisän isoisä oli kertonut ne, eikä kuolleita ollut oikein syyttää valehtelusta. Tarinoiden lohtuun nojaututtiin myös hädän tullen.

Sitten tuli 6. päivä huhtikuuta 1994.

Aikuiset pidättäytyivät puhumasta politiikasta lasten kuullen, vaikka ilmapiiirissä oli selvästi tunnistettavissa tietynlaista

kireyttä. Satunnaisia viharikoksia kuuli tapahtuneen yhä useammin, kun maa oli ajautumassa historiansa kauhistuttavimpaan kansanmurhaan. Erityisesti valtion poliittisesta sekasorrosta tietämättömille lapsille sota ilmestyi kirjaimellisesti tyhjältä taivaalta, kun presidentin lentokone ammuttiin alas.

Joukkomurhat käynnistyivät yllättäen ja jokaisesta ilman-suunnasta. Sissikomentajat ja heidän helvetinhenkilinsä eivät tunteneet armoa ketään kohtaan. Sata päivää sanoinkuvaamatonta tuskaa ja liekkiä pyyhkäisi maan ylitse kuin Vanhan testamentin vitsaukset. Kiinnijääneet mestattiin julkisesti kaikilla niillä epäinhimillisillä keinoilla, joita humalassa ja sekaisin olevat murhaajat keksivät käyttää, ja sen jälkeen ruumiit jätettiin kadun varteen karpästen ja toukkien ruuaksi.

Herra heidän paimenensa perhe kulki kaupungin yössä ja lepäsi päivänvalon aikaan. Mooses, äiti ja alle vuoden ikäinen sisko yöpyivät metsän helmassa ja hylätyissä taloissa. He liikkuvat korkeassa ruohikossa myrkyllisten käärmeiden seassa. Heidän kyyristyneet siluettinsa erottuivat vasten palavia kirkkoja, joiden sisällä ihmiset huusivat armoa. Heidän yläpuolellaan YK:n helikopterit evakuoivat suurlähetystöjä, länsimaiden kansalaisia ja heidän lemmikkejään. Mooseksen pienet ruskeat silmät katsoivat ylöspäin ja kysyivät: ”Miksi tämä tapahuu meille?”

Äiti oli tunnetusta hutuperheestä, mikä auttoi muutamassa kohtaamisessa, kun heidät havaittiin, tai kun vastassa oli tie-sulku. Mooseksen isä oli tutsisotilas, ja hänen RPF-joukkonsa oli ajettu Ruandan rajojen ulkopuolelle Ugandaan jo vuosia aiemmin. Äidin piti olla kuin Sveitsi. Jos joku olisi osannut

yhdistää lapset heidän isiinsä, Mooses ja hänen pikkusiskonsa olisi tapettu viidakkoveitsellä ja äiti olisi raiskattu kuoliaaksi.

Yöllä tuuhean kasvillisuuden seasta kuului lähes olematon inahdus, joka jäi huomaamatta humalapäiseltä murhakoplalta. Korkean ruohikon suojaan oli asettunut perhe. Äiti oli valmis-
tanut banaanipuun lehdistä kehdon, jossa tyttö sai hetken aikaa maata. Äiti joutui sitomaan vauvan suun huivilla, niin pehmeästi kuin ikinä pystyi, mutta samalla tarpeeksi tiheästi, ettei vauvan itku kuulunut. Se särki äidin sydämen, mutta oli välttämätöntä. Äiti uskalsi ottaa huivin hetkeksi pois rintaruokinnan ajaksi, mikä oli toisenlainen haaste, koska äidin oma keho oli kuihtumassa. Hän ei ollut nukkunut eikä syönyt pitkään aikaan, ja oli turtunut kivulleen. Kolmevuotiaan Mooseksen alhainen kyky ymmärtää tapahtumia ja sitä mitä heillä oli menetettävänä oli mieltä suojaava tekijä. Mooses oli juuri alkanut luoda muistoja, mutta hirviömäiset mestauskentät ja sisäelinten koristelemat niityt pyyhkiytyivät alitajunnan kuiluihin niin kuin sade pyyhki ja varastoi veren maanpinnan halkeamiin ja kuivuuden nakertamiin koloihin. Nukkuessaan hän näki kauniita unia pilvien päällä leijuista kaupungeista.

”Dadu pieni, herää.” Sillä lempinimellä äiti kutsui Moosesta vakavissa paikoissa. Äiti herätti pojan, kun lähellä kulkeva kuorma-auto täynnä aseistettuja sotilaita näytti pysähtyvän lähettyville. Hän käski sammuttaa sotaa julistavan radiolähteyksen hetkeksi ja hymisi hiljaa

Ni dyar’izuba, Rizagaruka, Hejuru yacu, Ni nduzaricyeza
ricyeza

Milloin aurinko palaa yllemme. Kuka paljastaa sen meille
jälleen.

Äidin kuiskaus toimi kuin loitsu, joka kutsui paikalle Jumallisen Väliintulon. Jokin näkymätön käsi tai kaiken näkevä silmä astui peliin ja kiskoi heidät pimeydestä. Heidän eteensä ilmestyi aina uusi ovi täynnä kirkkautta. He tarttuivat pienimpiinkin tilaisuuksiin joita heille suotiin edetäkseen kohti turvallisempaa paikkaa. Kuu paistoi mustaa taivasta vasten kuin hopeinen kolikko. Kaikkia kaupungin katuja reunustivat vainajien haisevat ruumiit. Äidin ilme ei pystynyt peittämään ihan kaikkea, hän tunnisti jotkut heistä vaatetuksen perusteella.

Innokkaimmat murhaajista eivät levänneet edes öisin. Kaukaisia huutoja ja Kalashnikovin laukauksia kantautui kaikkialle missä he kulkivat. Jos uhrin ei arvioitu olevan luodin arvoinen, murhaajat käyttivät viidakkoveitsiä tai ajoneuvojaan. Lapsia, vanhuksia ja sairaita murskattiin. Aikuiset paloiteltiin rakkaittensa edessä. Koko operaatiota johdettiin hyvin suunniteltujen propagandadiolähetysten avulla. Äiti kuunteli samoja lähetyksiä, ja niissä kerrottiin, kenet tapettaisiin seuraavaksi. Siitä äiti päätteli missä olisi eniten levottomuuksia, ja niin he navigoivat tiensä ulos Kigalin teurastamosta.

Mitä kauemmas he etenivät, sitä enemmän muita perheitä liittyi heidän joukkoonsa. Ei kestänyt kauan kun heitä oli jo useita kymmeniä samassa seurueessa. Kukaan ei puhunut vielä sodasta, he olivat vielä liian tiiviisti myrskyn keskellä. Lasten levätessä aikuiset keskustelivat siitä, mihin he suuntaisivat seuraavaksi. Muuan iäkäs mies kertoi kuulleensa matkallaan kohtaamaltaan porukalta, että moni oli hakemassa turvaa Zairen rajoilta ja että järkevintä olisi ollut suunnata läntistä kehää kohti. Heidän niukkenevan ruokavarastonsa takia vaihtoehtoja ei juuri ollut.

He lähestyivät autotietä ja näkivät etäisiä lyhtyvaloja, jotka kantautuivat pitkänä jonona kauas idästä länteen. Viimein Jumala lähetti enkelinsä. Pakenevien ihmisten loistavat lyhdyt muistuttivat laavajokea Haadeksessa. Vanhukset, heidän lapsensa ja lapsenlapsensa marssivat sinä yönä kymmeniä kilometrejä syvälle Zairen sisämaahan, kunnes viimeinenkin heistä tunsu olevansa turvassa.

Ruandalaiset eivät koskaan unohda, mutta eteenpäin on mentävä ja armahdus on siihen ainoa keino. Sadat tuhannet elämät katosivat maan päältä vain muutamassa kuukaudessa ja jättivät jälkeensä yhteiskunnallisen kraatterin täynnä kärsiviä orpoja ja rikottuja ihmisen kuoria. Sota on kilpailu, joka tuhoaa kaiken mihin se koskettaa ja synnyttää lisää sotaa.

Luku 1.

Mooses muuttaa Haagaan

Kigali, Ruanda, 1997

Vähitellen ihmiset palasivat takaisin koteihinsa. Kuin pienet purot, jotka yhdistyivät, heitä alkoi virrata takaisin kaupunkeihin. Tyhjiin taloihin muutti asumaan perheitä, joiden kodit oli tuhottu. Kumolleen kaatuneet tuolit nostettiin pystyyn, ikkunat paikattiin laudoilla, lasinsirpaleet luututtiin lattioilta. Toisena aamuna torille saapui myyjiä ja asiakkaita, kaikki aluksi hiljaa, mutta kun väkeä alkoi tulla enemmän, myyjät uskaltautuivat mainostamaan tuotteitaan yhä kovempaan ääneen. Elämä syntyi uudelleen suoraan kuoleman päälle.

Ruuhka-aika alkoi Kigalissa uudelleen neljän ja viiden välillä iltapäivällä. Kadut täyttyivät ihmisistä, pienkarjasta, kuten kanoista ja lampaista, sekä valkoisista pakettiautoista, joita kutsuttiin matatuiksi. Tungos nostatti ilmaan sakean pölyn, joka värjäsi auringon tumman keltaiseksi. Tori oli siihen aikaan täpötäynnä. Ihmiset parveilivat keskellä valikoimaa, joka piti sisälleen vielä tieteelle tuntemattomia kasvilajeja ja eliöitä. Koko luonnon moninaisuus vain muutaman frangin hintaan, kiitos mineraalirikkaan oranssin mullan, joka tarjosi hyvän kasvupohjan. Jotkut sanoivat kansanmurhan verilöylyn värjänneen mullan veren väriseksi.

Iltapäivällä myös naisten kenkiä myyvässä putiikissa oli vuoronvaihto, ja Mooseksen äiti pääsi lyhyelle tauolle ennen iltatyön alkua. Hänellä oli töitä maanantaista lauantaihin, viidestä kahteentoista tuntia päivässä. Vähemmälläkin työmäärällä olisi selvitty, sillä uusi koti sijaitsi suvun omistamalla tontilla. Päivätyön lisäksi äiti kävi auttamassa sedän omistamassa pienessä elektroniikkaa myyvässä putiikissa. Ruandassa naapurin auttaminen eli harmaa talous oli näkymätön mutta oleellinen osa kansantaloutta. Kenenkään ei tarvinnut kokea kohtuutonta huono-osaisuutta suhteessa toveriinsa, sillä kansaa kannatteli vankka usko, että toisen onni koituisi ennen pitkää myös omaksi onneksi.

Hyvää oli kuitenkin rajoitetusti jaossa. Äiti tiesi sen hyvin, maa ei enää kukkinut uusia sukupolvia varten. Hän tiesi myös sen, ettei hänellä ollut asemaa tai varallisuutta taata molemmille lapsilleen hyvää tulevaisuutta Ruandassa. Kaksikymmentäneljävuotiaana kahden lapsen yksinhuoltajana ja luultavasti leskenä äiti oli jo hyväksynyt oman kohtalonsa, mutta kantoi vielä toivoa siitä, etteivät hänen jälkeläisensä joutuisi samojen olosuhteiden vangeiksi kuin hän. Hyvää elämää oli etsittävä keinolla millä hyvänsä ja todennäköisesti maan rajojen ulkopuolelta. Pakon edessä hän omaksui veljensä idean, lähes epätoivoisen lottovoiton kaltaisen unelman.

Äidin isovelji Daavid, lempinimeltään eteläisen Saharan Trump, tiesi kuinka tienata inhimillisellä hädällä. Hän uskoi, että kaiken mitä ihmiset tekivät ja tarvitsivat pystyi muuttamaan pääomaksi. Daavid oli synnynnäinen yrittäjä, joka teki oikeita asioita vääristä syistä, kuten pelasti kaksi lasta köyhyydeltä saadakseen muutaman tuhat euroa. Hänen kauppamatkansa